

In memoriam

Rjurik Lonin

30. IX 1930 – 17. VII 2009

Keset suve tuli *kibed kirjeine* (kibe e valus kirjake; vepsa itkudes kasutatav metafoor surmateate kohta) Äänisjärve äärest – siit ilmast oli lahkunud üks vepsa kultuuri tugisammastest Rjurik (või Rürik, nagu ta oma nime ise ladina tähestikus kirjutas) Lonin.

Teda jäävad meenutama ta tööd vepslaste vaimse kultuuri alalt – mitu raamatut, artikleid, arvukalt kogutud ainekuid arhiivides, osalt ka mitmetes teaduslikes publikatsioonides, ja muidugi tema rajatud Vepsa muuseum Soutjärves. Just see ettevõtmine tegi ta nime esmaselt tuntuks ka Eestis. Mäletan siiani, kuidas lugesin 1967. aasta sügisel avatud muuseumist. Tookord ületas niisugune asi kindlalt uudiskünnise ja mitte ainult ajakirjandusliku, vaid ka inimliku. See ei voolanud kergelt üle, vaid pani mõtlema ja jäi meelde. Meelde jäi ka idapoolsete soome-ugrilaste tavavenelikest eesnimedest erinev nimi. Muuseas on see ajalooliselt üsna tähendusrikas, kuna just läänemeresoomlaste, sealhulgas vepslaste kaudu jõudsidki viikingid slaavlasteni.

Hoopis hilisemad ajad andsid muuseumi rajajaga näostnäku tutvuse. On hea meenutada, et me oleme kohtunud nii Eestis kui ka Äänisjärve rannal. Ega neid kohtumisi just väga palju korjunud, aga need olid sisukad. Ma olen Loninite peres teed joonud ja tema teinud sedasama minu Tartu kodus.

Kuidas ikkagi juhtus, et kutsekooli haridusega mees rajas muuseumi, kogu rahvaluulet ja sai mitme raamatu autoriks? Rjurik Lonin on oma 2000. aastal ilmunud raamatu *Lühüdad pajoized* (Lühikesed laulukesed, st vepsa folkloori uuema kihistuse nelikvärsid e tšastuškad) eessõnas meenutanud, kuidas ta asus juba õige noorena Petrozavodskisse, töötades tehases ja elades tollastes tingimustes palgatöölise kindlustatud elu, ent tundis ometi midagi puuduvat. Igatsus kodukoha ja emakeele järele sundisid tegema esimesi emakeelseid kirjanduslikke katsetusi, aga need viisid ta ühendusse läänemeresoome rahvaste uurijatega. Nende soovitusel hakkas ta omaloomingu asemel kirja panema oma rahva loomingu. Lihtne see kindlasti polnud. Olles ise alustanud rahvaluulekogumist turvaliselt auditoorse ettevalmistuse ja juhendatud praktika järel ning jätkanud seda pikalt, toetudes vilunud kolleegidele, ei suudagi ma ette kujutada kõiki R. Lonini raskusi. Samas on selge, et ta suutis raskuste kiuste saavutada häid tulemusi ja et temata oleks võinud mõni vana-

sõna, kõnekäänd, haruldane äänisvepsa emakeelne itk, aga ka üks või teine muinasjutt või laul jääda üles kirjutamata. Jah, oli tore üles otsida linnas elavaid vepsulasi ja nendega emakeelt kõnelda, aga see ainult süvendas igatsust. Otsustavaks kujunes R. Lonini enda meenutuse kohaselt Soutjärve vepsa koori esinemine Petroskois. Järgneski naasmine kodukanti. Tema elu- ja töökohaks sai Soutjärve küla ja temast sai aastakümneteks ka sealse vepsa rahvakoori laulja.

Elu lõpupoole sai ta muutunud oludes kogeda tunnustust, tema juurde tuldi, tema poole pööruti, teda kutsuti ja paluti, temast kirjutati. Ega selline positsioon talle vastumeelt olnud. Julgen väita, et mingil määral rõõmustavad lugupidamisavaldused isegi kõige tagasihoidlikumat inimest. Oluline on see, mis inimese algselt tegutsema paneb – kas asi või ise, st kas soov midagi kellegi või millegi heaks ära teha või tahtmine endale au ja kuulsust teenida. Olen veendunud, et Rürik Lonini puhul oli tõukejõuks ikkagi armastus emakeele ja oma rahva kultuuri vastu.

Meelde on sööbinud üks episood, mis näitab R. Lonini suhtumist emakeelde ja omakultuuri, ja millega lõpetangi. Nõukogude aja lõpus oli R. Lonin tulnud Tallinna rahvamuusikakonverentsile ja saanud ööbimiseks koha Viru hotellis kahe inimese toas. Juhtus nii, et mina pidin talle sinna järele minema, et koos suunduda ei-mäleta-mis-üritusele. Eks siis seni, kuni R. Lonin ennast välja minema seadis, mantli selga ja mütsi pähe pani, ajasime veidi juttu, küllap ehk sellest, kuidas seni on meeldinud konverents ja Tallinn, kuhu ja kui kaugele on minna, kas peame kiirustama või jätkub aega, võib-olla ka ilmast ja muust. Siis võisime minna. Ukselt pöördus R. Lonin veel tagasi ja ütles vene keeles oma toakaaslasele: “Me räägime vepsa keeles!” See oli ju ajal, mil vepsa keel oli sallitud ainult uurimisobjektina. Selles kõlas uhkust: minul on emakeel! Ja ärgu keegi arvaku, et vepsa keel ei või olla rahvastevahelise suhtlemise keel, kuigi oli ju nõukogude ajal pidevalt rõhutatud, et selleks on justkui ainuvõimalikult vene keel.

Paraku võib vepsa keel järgmiseks sajandivahetuseks kõnekeelena vaikunud olla. Aga selleks, et mälestus vepslastest ei kaoks, et huvilised nende keelt võiksid õppida ja lugeda ning nende kultuuri uurida, on teiste kõrval hindamatu panuse andnud äänisvepslane Rürik Lonin.

Kristi Salve

In Memoriam

Riurik Lonin (30 Sept 1930 – 17 July 2009)

Kristi Salve reminisces about Riurik Lonin, collector of folklore among Vepsians at Lake Onega and the preserver of Veps culture.

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

24. septembril 2009 tähistasid Akadeemiline Rahvaluule Selts (ARS) ja Eesti Rahvaluule Arhiiv (ERA) teeneka folkloristi Selma Läti 100. sünniaastapäeva ning ERA 82. aastapäeva. Hommikul süüdati küünlad ERA endiste töötajate haudadel Raadi ja Pauluse kalmistul.

Pärastlõunasel pidulikul kõnekoosolekul Eesti Kirjandusmuuseumi saalis esinesid Mall Hiiemäe (Selma Läti 100. Rahvaluulet kogudes ja uurides) ning TLÜ Ajaloo Instituudi vanemteadur Ants Hein (Eesti pulmade kirjeldusi 17.–18. sajandist). Seejärel esitleti Herbert Tampere artiklikogumikku *Lauluväelised* (Eesti mõttelugu 85, Ilmamaa 2009), koostaja Mall Hiiemäe.

Ametliku osa lõppedes meenutasid Selma Läti pikemalt tema tütar Anu Valge, õetütar Helle Helbre ning Ingrid Rüütel. Kirjandusmuuseumi saalis huvilistele välja pandud Selma Läti mälestusnäituse koostas Rein Saukas.

Üritust toetas Eesti Kultuurkapital.

5. novembril 2009 toimus Eesti Kirjandusmuuseumi saalis ARSi kogumiskonverents “Pärimuse kogumisretk kui palveränd”.

Rännakutest Eestis kõnelesid Jüri Metssalu (2009. aasta kohapärimusekesksed välitööd Juuru kihelkonnas), Renata Sõukand ja Raivo Kalle (Botaanilise tõe otsingud etnobotaanilistel välitöödel) ning TÜ magistrant Eva-Liisa Roht ja TLÜ EHI magistrant Ele Pajula (Asusime teele – etnoloogilised välitööd Eesti romadega 2009).

Rännakutest soomeugrilaste juurde rääkisid TÜ tudengid Jaanika Jaanits ja Eva-Liisa Roht (Komi nooruse otsingul – etnoloogilised välitööd 2009), EKA tudengid Eva Sepping ja Piret Puppert (Eesti Kunstiakadeemia ekspeditsioonist izmakomide juurde), Kristi Salve (Palverännakutest, karelianismist ja Vepsas käimisest) ning Taisto-Kalevi Rautalainen (Jõudmine palverännutee algpunkti).

Kogumisretkedest kaugematesse pühapaikadesse pidasid ettekande Ülo Valk (Liikumapanevad lood ja sihtpunktid: Assami templilegendidest), Tiina Sepp (Minu kogumisretked ja palverännakud Santiago de Compostelasse) ning Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov (Druže Tito, Sveti Rilski). Kogumiskonverentsi lõpus toimus filmi “Seto saaja” (2009) esilinastus, autoriteks Aado Lintrop ja Janika Oras Eesti Rahvaluule Arhiivist.

Konverentsi toetas Eesti Kultuurkapital.

Teesid on leitavad veebiaadressil: <http://www.folklore.ee/rl/inste/ars/kk09/>.

26. novembril toimus Eesti Kirjandusmuuseumi saalis ettekandekoosolek, mille teemaks oli kohtumine filmitegija Vaidu Vidilaga, vaadati tema filmi “Kanepi vägi 3”. Vaidu Vidil plaanitseb setuteemaliste filmide sarja. Muuhulgas on ta teinud kolm filmi Kanepi kihelkonnast, filmi leelokoorist Leiko ning salvestanud leelokonverentsi Setumaal. Madis Arukase juhitud elavas diskussiooniringis arutati pärimuskultuuri jäädvustamise ja representatsiooniga seotud küsimusi.

Ave Tupits

Rahvaluule alal kaitstud väitekirjad ja lõputööd

Doktoritööd

Liisi Laineste (17. 12. 2008), *Post-socialist Jokes in Estonia: Continuity and Change*. Juhendaja Arvo Krikmann (Eesti Kirjandusmuuseum), oponent Christie Davies (University of Reading UK).

Ave Tupits (27. 11. 2009), *Käsitlusi rahvameditsiinist: mõiste kujunemine, kogumis- ja uurimistöö kulg Eestis 20. sajandil*. Juhendajad Ülo Valk (Tartu Ülikool), Marju Kõivupuu (Tallinna Ülikool) ja Mare Kõiva (Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond), oponentid Mall Hiimäe (Eesti Kirjandusmuuseum) ja Ain Raal (TÜ arstiteaduskonna farmaatsia instituut).

Magistritööd

Jaanika Hunt (8. 06. 2009), *Meedia surmakultuuri suundumuste mõjutajana 20/21 sajandi vahetusel*. Juhendaja Marju Kõivupuu, oponent Ülo Valk.

Bakalaureusetööd

Maarja Aigro (8. 06. 2009), *Eesti koolinoorte vaba aja veetmise viisidest kogumisvõistluse “Koolipärimus 2007” materjali põhjal*. Juhendaja Risto Järv, oponent Piret Voolaid.

Kerttu Maripuu (8. 06. 2009), *Meeste jutud sünnitusest: vaade sünnitusele mees- ja jutu-uurimuslikust aspektist*. Juhendaja Tiiu Jaago, oponent Ergo-Hart Västriik.

Reesi Poom (31. 08. 2009), *Haldjakogemus eesti metshaldjamemoraatides*. Juhendaja Ergo-Hart Västriik, oponent Kristel Kivari.

Liilia Laaneman

Uudiseid Tartu Ülikooli folkloristidelt

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond on viimasel poolaastal aidanud korraldada järgmisi ettevõtmisi.

30. juulist 4. augustini TÜ rahvusvahelise suveülikooli *International Summer University Local Knowledge and Open Borders: Creativity and Heritage* raames doktorikool "Local Knowledge and Open Borders: Creativity and Heritage", mida korraldasid kultuuriteaduste ja kunstide instituut ning Kultuuriteooria Tippkeskus UNESCO partnerlusprogrammi toel. Doktorikooli programmijuht oli TÜ kultuuriteaduste professor Kristin Kuutma.

4. augustil doktorikooli jätkuna kultuuripärandi ja -omandi konverents (Conference on Cultural Heritage and Property). Etnoloogia ja folkloristika rahvusvahelise organisatsiooni SIEF (Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore) kultuuripärandiga tegeleva töörühma teadusfoorumil sai kuulata kümmet ettekannet, esinejad Eestist, Lätist, Norrast, Portugalist, Soomest, Islandist, Saksamaalt ja Belgiast.

15., 16. ja 17. septembril prof Larisa Fialkova (University of Haifa, Israel) loengud "Virtual Folklore and its Research", "Folklore and Immigration" ja "The Image of the Other in Folklore" (koos Kultuuriteaduse Tippkeskusega).

21. oktoobril Kailash Dutta (Gauhati Ülikool) loeng "Vernacular Religion, Beliefs and Customs in Assam, India".

27. ja 28. oktoobril Judit Kis-Halasi (Pécsi Ülikool) loengud "Belief Genres in Hungarian Folklore" ja "Contemporary Hungarian Beliefs".

20. novembril TÜ kultuuriteaduste ja kunstide instituudi ning eesti keele ja kirjanduse õpetajate täienduskoolituskursus "Regivärsist netifolkloorini: uusi vaateid rahvaluulele".

NEWS IN BRIEF

In Academic Folklore Society

Ave Tupits introduces the most recent activities of the Academic Folklore Society in Estonia.

Degree Defences

Liilia Laaneman summarizes the doctoral, master's and bachelor's theses recently defended at the Department of Estonian and Comparative Folklore, University of Tartu.

Activities of the Department of Estonian and Comparative Folklore

Liilia Laaneman reviews the activities of the Department of Estonian and Comparative Folklore, University of Tartu.